

College voor Toetsen en Examens

LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VWO

VAKINFORMATIE STAATSEXAMEN 2022

Versie: 1 april 2021

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

Inhoud

1 Algemene opmerkingen	4
2 Examenprogramma	5
3 Centraal examen	6
4 College-examen	7
5 Berekening eindcijfer	9
Bijlage 1 Beschrijving examenstof	10
Bijlage 2 Pensum	12
Bijlage 3 Voorblad	15

1 Algemene opmerkingen

- Een staatsexamen bestaat voor de meeste vakken uit een centraal examen (identiek aan dat van de reguliere scholen) en een college-examen.
- Het staatsexamen Latijnse taal en cultuur bestaat uit een schriftelijk centraal examen (paragraaf 3) en een mondeling¹ college-examen (paragraaf 4).
- Je moet uiterlijk 1 april 2022 een verslag van de gekozen activiteit voor het mondeling examen in tweevoud indienen bij DUO (zie paragraaf 4). Voor het examen neem je een eigen exemplaar mee.
- Je mag een Latijns-Nederlands woordenboek met grammaticaoverzicht bij het examen gebruiken.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf naar het examen moet meenemen.

---

¹ zie *Filmpjes mondeling staatsexamen* op de site van DUO onder staatsexamen vo, In het kort, College-examen

2 Examenprogramma

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de (sub)domeinen staat in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geven de kruisjes (x) aan in welk examen de (sub)domeinen getoetst kunnen worden.

Latijnse taal en cultuur vwo		centraal examen	mondeling examen
domeinen	subdomeinen		
A. Reflectie op klassieke teksten B. en antieke cultuur	Reflectie op klassieke teksten	x	x
	Reflectie op antieke cultuur		x
C. Reflectie op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur	Je kunt door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur: <ul style="list-style-type: none"> • onderwerpen actualiseren die voortvloeien uit een confrontatie tussen deze teksten en eigentijdse ontwikkelingen; • de eigentijdse cultuur plaatsen in het perspectief van de klassieke traditie waarin Europa staat. 	x	x
	Je kunt door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur: <ul style="list-style-type: none"> • voorbeelden uit de receptiegeschiedenis herkennen, deze plaatsen in de context van de desbetreffende periode in de Europese cultuur en de van toepassing zijnde werkingsmechanismen noemen • cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen 		x
D. Zelfstandige oordeelsvorming	Je kunt een beargumenteerde reactie formuleren op de inhoud van voorgelegde teksten en andere cultuuruitingen (uit de Oudheid en latere tijden).	x	x
	Je kunt cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen en daarover een beargumenteerd oordeel geven.		x
E. Informatievaardigheden		x	x

3 Centraal examen

Het centraal examen is een schriftelijk examen. De examenstof voor het centraal examen staat in [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#).

De examenstof wordt geëxamineerd aan de hand van een jaarlijks wisselend, voorgeschreven pensum van Latijnse en uit het Latijns vertaalde teksten die zijn gekozen vanuit een thematische invalshoek. In de **syllabus 2022 Latijnse taal en cultuur** op [Examenblad.nl](#) is de thematiek omschreven, tezamen met het benodigde referentiekader en de daarvoor relevante termen en begrippen.

Kernauteur: Plinius, schaduwauteur Martialis

Genre: Epistolografie

Aanbevolen edities:

- R.A.B. Mynors: *C. Plini Caecili Secundi Epistularum libri decem*. Oxford 1963.
- R.A.B. Mynors: *XII Panegyrici Latini*. Oxford 1964.
- D.R. Shackleton Bailey: *M. Valerii Martialis Epigrammata*. Stuttgart 1990.

Rode draad: Over leven onder de keizers

Het pensum staat in [Bijlage 2](#). Informatie over genre, taal en cultuurhistorische context staat o.a. in de hierboven vermelde syllabus.

In het centraal examen komen de volgende onderdelen aan de orde:

- het vertalen van een niet tot het pensum behorende, geannoteerde Latijnse tekst uit het werk van de kernauteur;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in het Latijns gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in vertaling gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer niet tot het pensum behorende, uit het Latijns vertaalde teksten die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum en/of het beantwoorden van vragen over één of meer niet tot het pensum behorende teksten uit latere perioden, die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum.

opdracht	schriftelijk beantwoorden van vragen
tijdsduur	180 minuten
cijfer	A

4 College-examen

Het college-examen is een mondeling examen. De examenstof staat in [2 Examenprogramma](#).

Direct vóór het mondeling examen krijg je gedurende 20 minuten de tijd om één of meer casus te bestuderen. De casus zijn teksten uit het voorbereide pensum. Je kunt alvast de tekstpassage(s) vertalen en je in de vragen bij de tekst(en) verdiepen. Je mag hier aantekeningen over maken. Deze aantekeningen mag je gebruiken tijdens de examenzitting.

Kernauteur: Cicero

Genre: Retorisch proza

Aanbevolen editie: A.R. Dyck: *Cicero, Pro Sexto Roscio*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Rode draad: Dezelfde feiten, een alternatief verhaal: de aanval is de beste verdediging.

Het pensum staat in [Bijlage 2](#).

Informatie over genre, taal en cultuurhistorische context staat o.a. in de **syllabus 2021 Latijnse taal en cultuur** op [Examenblad.nl](#).

Het mondeling examen bestaat vervolgens uit:

1. taalbeheersing: je vertaalt de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s) uit het pensum
2. tekstbeheersing: je beantwoordt vragen over de vorm, inhoud en achtergrond van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s) uit het pensum
3. de klassieke cultuur² en de doorwerking daarvan:
je beantwoordt vragen over
  - a. **literaire, filosofische en cultuurhistorische aspecten** van de klassieke oudheid (tot 500 na Christus) – mede naar aanleiding van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s) uit het pensum
  - b. het voorgeschreven onderwerp: **Paleis op de Dam**. Hierbij staat de **beeldtaal** van de klassieke oudheid zoals die in het Paleis op de Dam zichtbaar is, centraal.
De vragen hebben betrekking op:
    - architectuur
    - verhalengoed
    - beeldende kunst
    - filosofieEen voorbereidend bezoek aan het Paleis is raadzaam, maar niet verplicht.
  - c. het **verslag van één activiteit** naar keuze, te kiezen uit:
    - een bezoek aan een museum over de klassieke oudheid
    - het bezoeken van een (opera)concert dat, of een theateruitvoering die, relatie heeft met de klassieke cultuur;
      - als achtergrondinformatie bestudeer je hierbij

---

² Bij een kandidaat die een staatsexamen aflegt in zowel Latijn als Grieks zal de cultuurstof enkel bij het eerst afgelegde examen geëxamineerd worden en beoordeeld. Bij het tweede staatsexamen in de andere klassieke taal wordt dan de beoordeling van het eerste examen overgenomen. De tijd van het tweede examen zal in dat geval verkort worden tot 25 minuten.

- inhoud, vorm en uitvoeringspraktijk van de bezochte uitvoering
- de relatie van deze uitvoering met de klassieke inhoud, klassieke vorm en klassieke uitvoeringspraktijk.

In het verslag van de gekozen activiteit moet aandacht worden besteed aan voorbereiding, ervaring en reflectie (hierbij komen de inhoudelijke aspecten van Bijlage 1 – domein A punt 2, domein B punt 4 en domein C punt 6 - aan de orde). De omvang van het verslag naar aanleiding van de activiteit moet minimaal twee en maximaal drie A4'tjes zijn (exclusief afbeeldingen, inhoudsopgave, noten en bronvermelding), getypt met standaard regelafstand en lettergrootte 12. Dit aantal is exclusief het voorblad, waarvan in bijlage 3 een voorbeeld is gegeven.

Dit verslag dient **op papier in tweevoud** uiterlijk 1 april 2022 ingestuurd te zijn:
DUO staatsexamens vo
Postbus 30158
9700 LK Groningen

Een eigen exemplaar neem je mee naar het examen.

Neem contact op met **DUO** als je na drie weken nog geen ontvangstbevestiging hebt ontvangen. Kandidaten die geen verslag hebben opgestuurd, worden niet opgeroepen voor het examen.

De regeling voor het opsturen geldt alleen voor de staatsexamenkandidaten die niet op een vso-school zitten. Van de vso-kandidaten moet alles op 1 april 2022 gereed zijn, maar hoeft niets te worden opgestuurd.

	voor aanvang van het mondeling examen	toetsing taalbeheersing	toetsing tekstbeheersing	toetsing klassieke cultuur
opdracht	tekst(en) vertalen en taalkundig en inhoudelijk toelichten	vertaling voorbereide tekstpassage(s)	beantwoorden van vragen over vorm, inhoud en achtergrond van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s)	beantwoorden van vragen over de klassieke cultuur en de doorwerking daarvan
tijdsduur	20 minuten	ca. 25 minuten		ca. 15 minuten
		totaal 40 minuten		
deelcijfer		a	b	c

5 Berekening eindcijfer

examenonderdeel	weging	cijfer per onderdeel (afgerond op één decimaal)	eindcijfer (afgerond op een geheel getal)
centraal examen	1	A	(A+B) gedeeld door 2
mondeling examen		B	
- deeltijfer a	0,4		
- deeltijfer b	0,4		
- deeltijfer c	0,2		

Bijlage 1 Beschrijving examenstof

Domein A: Reflectie op klassieke teksten en antieke cultuur

Reflectie op klassieke teksten

- 1 Je kunt je begrip van Latijnse en klassieke, vertaalde teksten demonstreren door:
  - een ongeziene passage te vertalen (alleen van toepassing op het centraal examen);
  - een passage te analyseren en interpreteren vanuit taalkundig, letterkundig en cultuurhistorisch perspectief;
  - een passage vanuit taalkundig, letterkundig en cultuurhistorisch perspectief te vergelijken met andere cultuuruitingen uit de oudheid of latere perioden.

Reflectie op antieke cultuur (alleen van toepassing op het mondeling examen)

- 2 Je kunt:
  - antieke cultuuruitingen van verschillende cultuurdomeinen plaatsen in hun historische en culturele context en met elkaar in verband brengen;
  - antieke cultuuruitingen onderzoeken en je bevindingen formuleren.

Domein B: Reflectie op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur

- 3 Je kunt door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur:
  - onderwerpen actualiseren die voortvloeien uit een confrontatie tussen deze teksten en eigentijdse ontwikkelingen;
  - de eigentijdse cultuur plaatsen in het perspectief van de klassieke traditie waarin Europa staat.

4 (Alleen van toepassing op het mondeling examen):

Je kunt

- voorbeelden uit de receptiegeschiedenis herkennen, deze plaatsen in de context van de desbetreffende periode in de Europese cultuur en de van toepassing zijnde werkingsmechanismen noemen;
- cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen.

Domein C: Zelfstandige oordeelsvorming

- 5 Je kunt een beargumenteerde reactie formuleren op de inhoud van voorgelegde teksten en andere cultuuruitingen (uit de Oudheid en latere tijden).

6 (Alleen van toepassing op het mondeling examen)

Je kunt cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen en daarover een beargumenteerd oordeel geven.

Domein D: Informatievaardigheden

- 7 Je kunt:
  - doelgericht informatie en bronnenmateriaal zoeken, beoordelen, selecteren en verwerken, o.a. met gebruik van het woordenboek;
  - (verworven) informatie verwerken en daaruit beredeneerde conclusies trekken;
  - gebruikmaken van verschillende ICT-toepassingen bij LTC;
  - adequaat schriftelijk, mondeling en digitaal in het publieke domein communiceren over onderwerpen uit het vakgebied LTC;
  - bij het verwerven van vak kennis en vakvaardigheden reflecteren op eigen belangstelling, motivatie en leerproces.

De **minimumlijst Latijn** bestaat uit drie delen:

- I vormleer,
- II syntaxis,
- III literaire termen.

Deel I en II bevatten een opsomming van de taalkundige verschijnselen die kandidaten moeten kennen en die niet geannoteerd worden bij de vertaalopgave bij het centraal examen. Deel III bevat een overzicht van literaire termen die door het CvTE bekend worden verondersteld.

De minimumlijst Latijn hanteert de terminologie die ook bij het centraal examen gehanteerd wordt.

Zie voor de minimumlijst: examenblad.nl, syllabus 2022 Latijnse taal en cultuur voor het centraal examen en syllabus 2021 Latijnse taal en cultuur voor het mondelinge college-examen.

Bijlage 2 Pensum

De met een asterisk (*) gemarkeerde passages worden in vertaling gelezen.

Centraal examen

Kernauteur: Plinius, schaduwauteur Martialis

Genre: Epistolografie

Aanbevolen edities:

- R.A.B. Mynors: *C. Plini Caecili Secundi Epistularum libri decem*. Oxford 1963.

- R.A.B. Mynors: *XII Panegyrici Latini*. Oxford 1964.

- D.R. Shackleton Bailey: *M. Valerii Martialis Epigrammata*. Stuttgart 1990.

Rode draad: "Over leven onder de keizers"

Plinius, Panegyricus

- 1 opening en gebed tot Jupiter
- *26-28 de keizer toont zich genereus jegens (de kinderen van) het plebs
- 52-53 de grootsheid van de keizer valt op door vergelijking met vorige keizers
- *54-55 de keizer is veel bescheidener dan vorige keizers
- *81-82 zelfs uit de vrijetijdsbesteding van de keizer blijkt zijn morele verhevenheid
- 94-95 dank aan Jupiter en de senaat

Plinius, brieven

- 1.1 het voornemen tot publicatie
- *1.10 Plinius' drukke bezigheden houden hem af van zelfontplooiing
- *2.1 rouw om de dood van een gewaardeerde vriend
- *3.11 Plinius helpt zijn vrienden ook in gevaarlijke tijden
- *3.13 over zijn eigen Panegyricus
- 3.16 heldendaden van de dappere Arria
- *3.18 over zijn eigen Panegyricus
- *3.20 verkiezingen in de senaat en de vrijheid om over politiek te spreken
- 3.21 de dood van Martialis
- *4.8 zijn benoeming tot augur
- *4.9 zijn verdediging van Bassus, oud-gouverneur van Bithynië
- *4.11 wandaden van Domitianus
- *4.17 Plinius' carrière geholpen door een oudere senator
- *4.24 mijmering over de wisselende fortuin
- *5.20 Plinius is trots op zijn verdediging van Varenus, oud-gouverneur van Bithynië
- *6.2 zijn politieke tegenstander Regulus
- 6.16 de uitbarsting van de Vesuvius
- *6.20 Plinius' eigen avonturen bij de uitbarsting van de Vesuvius
- *6.27 advies aan nieuwe consul over een dankrede tot Trajanus
- *6.33 Plinius in zijn nopjes over een recente redevoering
- 7.5 mist zijn echtgenote, vindt troost in werk
- *8.6 ergernis over een monument voor een ex-slaaf
- 8.24 advies aan de nieuwe gouverneur van Achaëa
- *9.19 hoe grote Romeinen herinnerd moeten worden
- 9.36 zijn dagindeling in de zomer
- *9.40 zijn dagindeling in de winter
- *10.4 Plinius beveelt een vriend aan voor het senatorschap
- *10.8-9 Plinius wil een standbeeld oprichten voor Trajanus
- 10.96 onzekerheid over hoe om te gaan met christenen
- *10.97 Trajanus' antwoord

Martialis

*De Sp. 1	lof voor het Colosseum
De Sp. 2	lof voor de keizer
1.1	introductie bij de lezer
1.13	lof voor Arria
1.117	de waarde van Martialis' dichtkunst
2.64	beroepskeuze wordt uitgesteld
*2.91-92	verzoek om het <i>ius trium natorum</i>
3.38	levensonderhoud in Rome
5.13	wat Martialis waard is
5.15	de grappen van Martialis
*5.19	lof voor Domitianus
*6.35	breedsprakigheid
7.61	Domitianus maakt de straten van Rome weer toegankelijk
*8.26	Domitianus' <i>venationes</i>
8.39	het paleis van Domitianus
8.65	een triomfboog voor Domitianus
*8.70	Nerva als literair talent
*8.82	lof voor Domitianus
9.91	lof voor Domitianus
*10.6-7	lof voor Trajanus
10.20	lof voor Plinius
10.72	lof voor Trajanus
*11.3	Martialis wil een Maecenas
*11.4	gebed voor Nerva en de senaat
11.5	Nerva's plaats in de geschiedenis
*12.8-9	lof voor Trajanus

Mondeling examen

Kernauteur: Cicero

Genre: Retorisch proza

Aanbevolen editie: A.R. Dyck: *Cicero, Pro Sexto Roscio*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Rode draad: Dezelfde feiten, een alternatief verhaal: de aanval is de beste verdediging.

par. 1	Cicero's eerste woorden
* par. 2-8	Vervolg exordium deel 1: Cicero's positie, de rechtszaak en de macht van de tegenstanders
par. 9-14	Exordium deel 2: Cicero's inzet en de taak van de rechters
par. 15-29	Narratio: uiteenzetting van de feiten
* par. 29-34	Digressio: het doel van de aanklager
* par. 35-36	Partitio: aankondiging per punt van de argumentatie
par. 37-44	Argumentatio A-1: Roscius heeft niet het karakter van een vadermoordenaar en geen motief voor vadermoord
* par. 45-47	Argumentatio A-2: toneel leert ons over vaderliefde
* par. 48-51	Argumentatio A-3: prestige boerenbedrijf
par. 52-54	Argumentatio A-4: de aanklager geeft geen bewijs voor zogenaamd motief voor vadermoord
* par. 55-57	Argumentatio A-5: digressie over het nut van aanklagers
* par. 58-63	Argumentatio A-6: Erucius heeft zijn werk niet goed gedaan

- * par. 64-82 Argumentatio A-7: Exempla van beschuldigingen van vadermoord; afronding refutatio
- par. 83-88 Argumentatio B-1: de tegenaanval: *Cui bono?* incl. schets van T. Roscius Magnus
- * par. 89-91 Argumentatio B-2: digressie over de rol van de aanklager
- par. 92-98 Argumentatio B-3: wijze en berichtgeving van de moord: een alternatief scenario
- * par. 99-108 Argumentatio B-4: schets van de tweede verdachte: Capito
- * par. 109-123 Argumentatio B-5: afronding van de tegenaanval
- par. 124-129 Argumentatio C-1: schets van de derde verdachte: Chrysogonus
- par. 130-131 Argumentatio C-2: de rol van Sulla en de proscripties
- * par. 132-142 Argumentatio C-3: de luxe, maar onethische levensstijl van Chrysogonus
- * par. 143-149 Peroratio, deel 1
- par. 150-154 Peroratio, deel 2

Bijlage 3 Voorblad

VERSLAG

Latijnse taal en cultuur

staatsexamen vwo

(inzenden vóór 1 april 2022)

Persoonsgegevens

Voornaam en achternaam:.....

Examen Dienst (ED)-nummer:.....

